

Vážený čtenáři,

dostává se Vám do rukou druhé číslo bulletinu zaměřeného na téma bezplatné právní pomoci. Je pro Vás připraven další souhrn informací o této problematice v České republice a zahraničí. Dozvíte se, jakou představu o budoucí právní úpravě v ČR má Česká advokátní komora, a to v rozhovoru s místopředsedou ČAK JUDr. Michalem Račokem. Pohled do zahraničí je zaměřen na to, jak funguje poskytování bezplatné právní pomoci v Anglii, na stránkách věnovaných České republice se podíváme na problémy, na které naráží bezplatná právní pomoc v praxi. A ředitelem Asociace občanských poraden Mgr. Hynkem Kalvodou Vám bude představen pohled jedné z neziskových organizací na dnešní a možnou budoucí právní úpravu problematiku BPP.

Bulletinem chceme přispět k tomu, aby se otázka právní pomoci pro potřebné dostala do širšího povědomí. Rádi bychom oslovili ty, kdož právní pomoc poskytují, ale i ty, kteří mohou svými kroky přispět k tomu, aby i v České republice vznikla právní úprava důstojná demokratického právního státu.

Mgr. Vítězslav Dohnal

ředitel Public Interest Lawyers Association

Více informací je možno nalézt na webové stránce PILA, www.pilaw.cz v sekci informační zdroje.

Za podporu děkujeme Nadaci Open Society Fund Praha.

Bezplatná právní pomoc, státem zajišťovaná právní pomoc a pomoc pro bono

Pojem „bezplatné právní pomoci“ není přesný. Právní pomoc, která je poskytována potřebným, **není nikdy bezplatná**. Její bezplatnost se vztahuje k osobě, které je tato právní pomoc dána – potřebný za její poskytnutí neplatí. Ale právní pomoc je vždy někým placena. Může to být advokát, který za pomoc platí hodnotou svého volného času (**pro bono právní pomoc**), může to být stát, který poskytuje vymezené skupině pomoc prostřednictvím profesionálů, které platí, tzv. **státem zajišťovaná právní pomoc**.

Mnohdy se na hrazení této právní pomoci podílí zčásti i sám potřebný. V některých státech rovněž existuje odstupňované placení za tento typ právní pomoci podle příjmové a majetkové úrovně žadatele,¹ a tak i z tohoto důvodu pojmenování bezplatná právní pomoc není zcela výstižné.

V České republice zatím neexistuje komplexní úprava bezplatné právní pomoci. Její poskytování je roztržštěné a zahrnuje v sobě jak státem zajišťovanou právní pomoc, tak pro bono aktivity a aktivity hrazené z jiných zdrojů než státních.

Dnešní možnosti BPP v každodenní praxi

V minulém čísle jsme v této sekci představili základy stávající úpravy poskytování právní pomoci, která je hrazena státem. Na tomto místě bychom rádi na několika příkladech ukázali, co všechno může poskytování právní pomoci znamenat a kdo může být jejím adresátem. První tři příklady byly pro potřeby Bulletinu poskytnuty neziskovou organizací Poradnou pro občanství, občanská a lidská práva, dva další jsou fiktivní. Příklady ukazují, jaké překážky mohou být potřebnému k dosažení řešení jeho situace kladeny a jaké nároky mohou být kladeny na poskytovatele. Za prvním příkladem jsme uvedli řadu otázek, které příklad vyvolává. V dalších číslech Bulletinu najdete i v návaznosti na uvedené příklady určitá zobecnění a návrhy zlepšení v oblasti úpravy bezplatné právní pomoci.

První příklad: Pan T. Pan T. je bývalý občan ČSFR, ročník 1948, celý život pracoval v ČR. Od roku 1991 je bez práce (organizace, kde dlouhodobě pracoval, zanikla). Od roku 1993 je osobou bez přístřeší. K trvalému pobytu je hlášen v SR, v místě bydliště ale nebyl od roku 1988. Přišel za neziskovou organizací s prosbou o pomoc s vyřízením českého občanství a občanského průkazu. Klient špatně hovořil, špatně si pamatoval. V průběhu vyřizování si klient zlomil nohu v krčku, byl hospitalizován a operován. Pro to, aby mohla nezisková organizace na jeho případu pracovat a činit úkony související s vyřízením občanství a občanského průkazu, musela být jejímu pracovníkovi udělena klientem (ležícím v té době již v nemocnici) plná moc (zde bylo potřeba uhradit poplatek za ověření). Poté, co bylo vyřízeno občanství, chtěla nezisková organizace pomoci s přihlášením klienta k trvalému pobytu, k čemuž je zapotřebí doklad totožnosti. Občanský průkaz zatím nebyl s ohledem na neexistenci přihlášení k pobytu vyřízený. Vzhledem k hospitalizaci klienta bylo nutno zajistit účast notáře, aby pomocí notářského zápisu byla ověřena totožnost (opět bylo nutno hradit již poměrně vysoký výdaj). Po komplikacích s úřadem kvůli požadované osobní účasti klienta pro první přihlášení na ohlašovně obyvatel byla nakonec podána žádost o občanský průkaz v zastoupení pracovníkem neziskové organizace. Poté byl klient přihlášen k trvalému pobytu a byla podána žádost o občanský průkaz. Nezisková organizace činila veškeré úkony (komunikace s klientem, právní a sociální péče, komunikace s úřady, zastupování) pro klienta bezplatně. (příklad je založen na případě neziskové organizace *Poradna pro občanství, občanská a lidská práva*).

Případ pana T. ilustruje jeden z častých typů klienta, kterému může být bezplatná právní pomoc určena. Za prvé nemá velmi pravděpodobně k dispozici finanční prostředky (jde o osobu bez

¹ srov. poskytování právní pomoci v Nizozemí Škop, M., Státem zajišťovaná právní pomoc, Via Iuris III/2005, str. 49, dostupné na tamtéž.

přístřeší). To ztěžuje jeho přístup ke spravedlnosti, neboť si nemůže zaplatit právní radu od advokáta, který je k tomu zákonem povolán. Je proto odkázán na právní pomoc, která bude poskytnuta buď za sníženou úhradu, nebo zcela bezplatně.

Za druhé jde o osobu s minimálním právním povědomím. Bez poradce či poradkyně, kteří mu pomohou, se v právním řádu orientovat nedokáže.

V příkladu můžeme nalézt několik problémů:

Jak pan T. zjistí, jaké služby potřebuje? Je těžké tyto informace získat? Nemá-li pan T. právní povědomí, neví, má-li v podobném případě podat žalobu nebo se jen obrátit na úřad apod. Zde je vidět pozitivní aspekt stávající praxe, a to, že existují alespoň určité záchranné sítě – minimálně neziskové organizace, které mohou i samy prostřednictvím terénních pracovníků klienta vyhledat anebo podchytit potřebné v rámci svých jiných služeb (sociální služby, materiální – jídlo apod.), které dávají. Určité informace by mu byly poskytnuty pravděpodobně též na příslušných sociálních odborech. Možnost dává i informování se u právní poradny advokátní komory, které jsou k dispozici např. u některých soudů na základě předchozího objednání.² O této možnosti musí klient předem vědět, neboť dané služby jsou v současnosti inzerovány velmi málo. Občan musí vědět, co je třeba hledat a pak je možné najít např. internetové odkazy uvedené služby advokátní komory, či se dotázat telefonicky na příslušných soudech. Advokátní komora ani soud aktivně své klienty pro bezplatnou právní pomoc nevyhledávají. Další možností je poskytnutí advokáta Českou advokátní komorou na základě § 18 zákona o advokacii, které je v případě bezplatnosti podmíněno prokázáním toho, že příjmové a majetkové poměry žadatele takové poskytnutí právních služeb odůvodňují.³ U výše zmíněného případu půjde při poskytování pomoci z větší části o pomoc, která v současné době není státem zajišťovaná a neexistuje tedy garance její trvalé dostupnosti.

Jak pan T. finančně dané služby zabezpečí? Poradenství od neziskových organizací je zdarma. Pokud mohou v rozsahu své činnosti i své klienty zastupovat, pak i tato činnost je poskytována zdarma. Poradenství od advokátní komory při soudu je zdarma.⁴ Při ustanovení advokáta Českou advokátní komorou je jeho činnost hrazena ze zdrojů komory, v případě přiděleného zástupce soudem jsou výdaje na tohoto zástupce hrazeny státem. V daném případě nepůjde o věc, která by měla své místo před soudem. Půjde o pomoc poradenstvím, a to buď prostřednictvím pomoci advokáta či jiného poradce. Z velké části půjde opět o pomoc, která není zajišťovaná státem, a proto v současnosti nebude její financování státem hrazeno.

Jaká budou v případě pana T sloužit kritéria k zjišťování nemajetnosti? Neziskové organizace kritéria pro zjišťování nemajetnosti nemají stanovená (alespoň zpracovatelům tohoto Bulletinu není znám žádný takový případ). Česká advokátní komora poradenské služby při soudech poskytuje zdarma a nemajetnost nezkontroluje, pro služby dle § 18 zákona o advokacii stanoví podmínku, že příjmové a majetkové poměry žadatele takové poskytnutí právních služeb odůvodňují, přesnější kritéria prokazování atd. stanoví vyhláškou Ministerstvo spravedlnosti. Soudy nemajetnost aktivně zjišťují, je podmínkou sine qua non pro poskytnutí zástupce, nicméně je otázkou, zda by v daném případě takto bylo postupováno, neboť nejde typově o soudní spor.

Jako pozitivní se jeví to, že u přidělování zástupce soudem existuje určitý rámec, o který se lze při zjišťování nemajetnosti opřít a který je uplatňován při poskytování státních financí. Negativem je, že tento rámec je uplatňován jen u soudu, tj., v případě, který zde pravděpodobně nebude aplikován. Ostatní poskytovatelé pomoci pro potřebné mezi majetnými a nemajetnými nerozlišují, z podstaty své činnosti ani nemohou.

Další příklady mohou posloužit pro lepší ilustraci:

Příklad druhý, opět jde o případ Poradny pro občanství, občanská a lidská práva: Částečně invalidní klient je ve výkonu trestu. Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení mu je částečný invalidní důchod odejmut, klient však s rozhodnutím nesouhlasí. Chce podat proti rozhodnutí

² srov. <http://portal.justice.cz/soud/soud.aspx?o=169&j=179&k=1718&d=10086>,
<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1681>.

³ Jde o službu odlišnou od právních porad, které poskytuje Česká advokátní komora při soudech. Tam jde o jednorázovou radu, zatímco dle § 18 zákona o advokacii bude komorou poskytnut advokát pro vymezenou službu, např. i pro zastupování.

⁴ srov. <http://portal.justice.cz/soud/soud.aspx?o=169&j=179&k=1718&d=10086>,
<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1681>.

ČSSZ žalobu. Klient neví, jak postupovat, jak případnou žalobu napsat anebo jak si zaopatřit právní pomoc. Podání žaloby je zapotřebí stihnout v zákoně stanovené lhůtě. Protože polovina důchodu se automaticky používá na hrazení nákladů výkonu trestu, část důchodu klient používá na doplatky k lékům, zbytek na osobní potřebu, a po měsíci od zastavení výplaty je bez finančních prostředků. Obrací se na Českou advokátní komoru se žádostí o přidělení advokáta, který by mu pomohl podat žalobu. Česká advokátní komora jej vyzvala, aby oslovil dva advokáty s žádostí o poskytnutí právní pomoci, s tím, že teprve poté, co bude oslovenými advokáty písemně odmítnut, mu bude advokát Komorou z řad advokátů ustanoven. Klient si opatřil kontakty přes sociálního pracovníka věznice a oslovuje náhodně vybrané advokáty. Od jednoho dostává obratem odpověď, že z kapacitních důvodů ve stanovené lhůtě (do konce lhůty zůstávají tři týdny) žalobu napsat nemůže, na odpověď druhého advokáta čeká. Když mu ani po dvou týdnech nepřichází odpověď, obrací se na poslední chvíli na Poradnu. Ve chvíli doručení žádosti neziskové organizace zbývá do konce lhůty k podání žaloby pět dnů, z toho jen tři pracovní. Do věznice je faxována plná moc a obratem je doručena zpět do neziskové organizace. Žaloba je podána na příslušný soud advokátem, kterého zajistila a zaplatila nezisková organizace. Klient je ve sporu úspěšný: soud rozhodnutí ČSSZ zrušil.

Třetí případ: Paní H. Posledním příkladem vytvořeným na podkladu informací od Poradny pro občanství je případ klientky H. Paní H. bydlí se svým druhem a pěti dětmi v sociálním ghettu v obecním bytě. Její druh neumí číst ani psát, navíc špatně rozumí česky, mluví zejména romsky. Klientka je pologramotná, právníckým textům nerozumí, i když je částečně dokáže přečíst. Oba jsou nezaměstnaní, jsou evidováni na úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání. Obec paní H. prostřednictvím advokáta vyzvala, aby vyklidila byt, ve kterém bydlela více než deset let, a to z důvodu neoprávněného užívání bytu. Podle obce mezi paní H. a obcí nikdy nevznikl nájemní vztah a nebyla uzavřena písemná nájemní smlouva. Obec však fakticky předala klientce klíče od bytu, doručovala jí složenky na hrazení nájemného a služeb spojených s bydlením v tomto bytě. Klientka nevěděla, co dělat, blížila se lhůta k vyklizení bytu, obávala se, že v případě vystěhování budou děti umístěny do ústavu a ona s druhem se stanou osobami bez přístřeší. Za této situace se obrací o pomoc k neziskové organizaci. Terénní sociální pracovník zjišťuje potřebné informace a v úzké spolupráci s advokátem a právníky neziskové organizace je rodině poskytnuta právní pomoc. Spor končí před soudem, který jednání z důvodů náročného dokazování písemně nepotvrzeného nájemního vztahu opakovaně přerušuje. Po několika jednáních prvoinstanční soud nakonec potvrzuje existenci nájemního vztahu, obec se odvolává. Odvolací soud potvrzuje rozhodnutí okresního soudu. *(oba příklady byly poskytnuty neziskovou organizací Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. Případy byly pro potřeby Bulletinu zkráceny).*

Čtvrtý případ: Pan R. je žadatelem o mezinárodní ochranu. Ve své zemi byl pronásledován pro své politické přesvědčení. Utekl oknem svého bytu v poslední chvíli, tajná policie mu zvonila u dveří. Pan R. si stihl vzít jen tašku s několika dokumenty a občanským průkazem. Přicestoval nelegálně, neboť neměl k dispozici pas. Poslední peníze dal převaděči. V případě návratu do země původu mu hrozí věznění a mučení. Potřebuje pomoci se sháněním dokumentů ke svému případu, k řadě tvrzení má jen omezené důkazy, také potřebuje seznámit s průběhem řízení o mezinárodní ochranu. Má velký strach a má problémy s důvěrou v kohokoli, kdo mu chce pomoci.

Oblast poskytování mezinárodní ochrany se v současnosti týká ročně dvou až tří tisíc osob. Je to problematika, na kterou je specializováno několik neziskových organizací a poměrně málo advokátů. Klientela je specifická spojením potřeb právního, sociálního, hmotného, popř. psychologického charakteru, potřebná je i jazyková vybavenost poradce či přítomnost tlumočnicka. Pan R. bude obtížně získávat důvěru k poradci a práce s ním bude časově náročná (časově náročná bude i potřeba získání informací o zemi původu).

Případ pátý: Paní S., matka tříletého syna, je svým manželem opakovaně fyzicky týrána. Je v současné době na mateřské dovolené, její manžel jí zamezil v přístupu k jakýmkoli finančním prostředkům. Neví, co má udělat, aby teror ze strany jejího muže přestal. Bojí se, že když se obrátí k někomu o pomoc, že ji manžel zabije.

Zde je opět zapotřebí komplexních služeb právního, sociálního, hmotného, popř. psychologického charakteru. I zde je v současnosti aktivní řada neziskových organizací. Výše uvedené případy jsou jen některé z typů klientů, pro které je právní pomoc – kterou si oni nemohou dovolit hradit – určena. Na tyto a jim podobné případy je tak potřeba pamatovat, pokud uvažujeme o poskytování státem zajišťované právní pomoci: i toto mohou být potřební.

Pohled na anglickou úpravu právní pomoci

Ve Velké Británii neexistuje jednotný systém právní pomoci zajišťované státem, ale fungují systémy pro jednotlivá území. První z nich je Anglie a Wales, druhý Skotsko⁵ a třetí Severní Irsko.⁶ V tomto textu se budeme zabývat pouze systémem fungujícím v Anglii a Walesu.

V Anglii a Walesu funguje systém právní pomoci na základě normy Access to Justice Act 1999, která je výsledkem řady reforem tohoto systému.⁷ V roce 2000 byla vytvořena státní organizace, Legal Services Commission (dále jen „LSC“ nebo také „Komise pro právní služby“), která je nezávislá na vládě. Její členové jsou jmenováni Lordem Cancellorem,⁸ z jejich řad Lord Chancellor jmenuje jednoho člena předsedou.⁹ Počet členů komise nesmí být nižší než 7, a vyšší než 12. LSC hraje ústřední úlohu při poskytování právní pomoci hned v několika směrech: 1) uzavírá smlouvy s poskytovateli právní pomoci,¹⁰ 2) poskytuje peněžní prostředky poskytovatelům právní pomoci¹¹ a 3) zajišťuje kontrolu kvality poskytované právní pomoci. Její aktivity jsou však širší a zahrnují projekty, které mají zvýšit její efektivitu a efektivitu poskytování právních služeb. Právní služby LSC zajišťuje prostřednictvím poskytovatelů – advokátů,¹² nevládních organizací na základě smluv, které s jednotlivými poskytovateli uzavírá. Smlouvy jsou uzavírány na dobu jednoho roku, určují druh poskytované právní služby a oblast práva, ve které jsou poskytovatelé oprávněni poskytovat státem hrazené služby.¹³ Právní pomoc v Anglii a Walesu se dělí do dvou relativně oddělených oblastí: Právní pomoc v netrestních věcech („Community legal service“ – CLS)¹⁴ a ve věcech trestních (Criminal defence service – CDS).¹⁵ Smlouvy CLS pokrývají široký okruh záležitostí, které se týkají rodiny, osobnostní újmy, bydlení, imigrace (azylu a uprchlictví), sociálních dávek, nezaměstnanosti, duševního zdraví, dluhů, obecných a spotřebitelských smluv, veřejného práva, výchovy a obecní péče. Smlouvy CDS pokrývají celou oblast trestního práva.

⁵ Scottis legal Aid board, dále srov. http://www.slab.org.uk/about_us/index.html a dále srov. Legal Aid (Scotland) Act 1986.

⁶ Northern Ireland Legal service Commission, dále srov. <http://www.niisc.org.uk/commission.asp?on=commission> a dále srov. Access to Justice (Northern Ireland) Order 2003,

⁷ systém právní pomoci v Anglii existuje 50 let, původním zákonem byl Legal Aid Act 1949, srov. http://www.lawcentres.org.uk/uploads/Legal_Aid.pdf, str. 1, dále srov. Legal Aid In England And Wales: A Short Description, str. 3.

⁸ člen vlády, je hlavou soudnictví a je za něj odpovědný, dále srov. <http://www.justice.gov.uk/>.

⁹ srov. Access to Justice Act 1999, par. 4.

¹⁰ srov. tamtéž par. 6 odst. 3, písm. a, smlouvy jsou uzavírány na základě tendru vyhlášeného LSC dále srov. <http://www.legalservices.gov.uk/aboutus/5466.asp>.

¹¹ srov. tamtéž par. 6 odst. 3, písm. b.

¹² Vytváří se i žebříčky nejlépe placených advokátních firem za jednotlivé roky, srov. <http://www.justice.gov.uk/foi-highpaidbarristers.htm>.

¹³ například Legal service Research Centre, dále srov. <http://www.lsrc.org.uk/index2.htm>.

¹⁴ srov. <http://www.legalservices.gov.uk/aboutus.asp>.

¹⁵ srov. <http://www.legalservices.gov.uk/criminal.asp#about>.

Financování služeb poskytovaných v rámci CLS a CDS

Financování právních služeb se liší v oblasti netrestní a trestní. Access to Justice Act 1999 upravil financování v CLS tak, že rozpočet každoročně stanoví Lord Chancellor, který za něj vládě odpovídá. Tento rozpočet nelze překročit. Takto je omezeno množství služeb, které pro daný rok může s právními poskytovateli smluvit. V případě trestních záležitostí není stanoven žádný rozpočet a závisí na množství případů, které si daný rok právní služby vynutí.¹⁶ To je dáno minimálními požadavky práv obviněných, které upravuje Evropská úmluva o lidských právech.¹⁷

Právní pomoc ve věcech netrestních (Community legal service)

Právní pomoc v netrestních věcech je poskytována sociálně slabým žadatelům, kteří nemají finanční prostředky na řešení daných právních otázek a z toho vyplývající tíživé sociální situace.

Právní oblasti CLS pokrývá 7 stupňů právních služeb v rámci CLS: 1) právní pomoc (základní právní rady a pomoc s právním problémem), 2) právní pomoc u soudu (pomoc u řízení, kde se nevyžaduje plné právní zastoupení), 3) schválená rodinná pomoc (služby právní pomoci, zahájení rodinných sporů a zastupování v nich), 4) rodinná mediace, 5) právní zastupování, 6) investigativní právní zastupování (zahnuje zjišťování skutkových okolností daného případu) a 7) podpora (např. support funding – částečné financování složitých a nákladných případů na základě dohody o podmíněném poplatku). V praxi jsou dvěma nejdůležitějšími kategoriemi právních služeb právní pomoc a právní zastoupení.¹⁸

Fyzickým osobám, které vyhovují majetkovým a příjmovým podmínkám (means test) a podmínkám skutkovým (merit test) stanoveným v Kodexu financování (Funding code) je poskytnuta právní služba, o kterou zažádaly.¹⁹ Kodex financování je soubor pravidel pro posouzení oprávněnosti žadatele na právní pomoc. Dělí se na tři základní části: kritéria, procedury a směrnice pro rozhodování. Jeho součástí jsou také pokyny Lorda Chancellora vydané na základě Access to Justice Act 1999.²⁰ Komise pro právní služby se řídí těmito pokyny a zkoumá podmínky jednotlivých žadatelů prostřednictvím „means“ a „merit“ testu obsažených v kodexu financování. Ti, kteří chtějí zjistit, zda mají na danou právní službu nárok, mohou na stránkách LSC využít tzv. kalkulátor.²¹ Podmínky pro získání nároku na různé druhy právní služby (popsané výše) se různí podle druhu případu. V případě poučení o právu, právním systému, možnosti přístupu k právní pomoci a poskytnutí počáteční právní rady se splnění podmínek nezkoumá a rada je poskytnuta všem.

Financování právních služeb

Právní služby jsou financovány prostřednictvím LSC, která uzavírá smlouvy s poskytovateli právní pomoci na dobu trvání v délce jednoho roku. V těchto smlouvách je stanoven druh právní služby hrazené státem a oblast práva, ve které je ten který subjekt oprávněn poskytovat tyto státem hrazené právní služby. Smlouvy také definují rozsah poskytovaných služeb, který bude za daný rok uhrazen. Je tak stanoven limit pro poskytování právních služeb, které jsou buď částečně, nebo plně hrazené státem. LSC musí hospodařit pouze v mezích daného limitu a zohledňovat priority stanovené Lordem Chancellorem a požadavky jednotlivými oblastními kanceláři. Advokáti a nevládní organizace (např. právní poradny) jsou subjekty, které poskytují právní služby na základě smluv s CLS.

Žádost o právní služby

¹⁶ srov. Access to Justice Act 1999, par. 18, odst. 1.

¹⁷ srov. <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html>, čl. 6, odst. 3.

¹⁸ srov. Roger Smith, Legal Aid In England And Wales: A Short Description, 2004, str. 4.

¹⁹ srov. http://www.legalservices.gov.uk/civil/guidance/funding_code.asp#what a dále [http://www.legalservices.gov.uk/docs/cls_main/volume_3c_\(fc_guidance\)_r05.pdf](http://www.legalservices.gov.uk/docs/cls_main/volume_3c_(fc_guidance)_r05.pdf), připravuje jej LSC, schvaluje jej Lord Chancellor a poté je schválen parlamentem, srov. Access to Justice Act 1999, par. 8,9.

²⁰ srov. Access to Justice Act 1999, par. 23.

²¹ http://www.legalservices.gov.uk/civil/guidance/eligibility_calculator.asp#using.

Žadatel podává žádost na přiznání právní pomoci na základě vyplněného formuláře. Formulářů je více druhů a to podle požadované služby. Žadatel může získat vhodný formulář u autorizovaného právního zástupce nebo poradce, který má uzavřenou smlouvu s LSC na danou právní službu. Může také vyplnit formulář na stránkách LSC,²² kde se nacházejí formuláře pro všechny právní služby.

V případě zastupování je třeba vyplnit formulář prostřednictvím právního zástupce,²³ kterého si žadatel svobodně určí. Při jeho výběru mu může pomoci LSC.

Tyto žádosti jsou poté odeslány nejbližší oblastní kanceláři LSC,²⁴ která hodnotí, zda kritéria pro udělení dané právní služby byla splněna.

K žádostem se přikládají doklady o finanční situaci např. výpisy z bankovních účtů, vkladních knížek, příjmy ze zaměstnání a další jiné podrobné informace o příjmech a majetku.

Proces rozhodování o žádosti

O nároku na poskytnutí právní pomoci nebo právní pomoci u soudu rozhoduje přímo poskytovatel při prvním pohovoru.

U schválené rodinné pomoci rozhoduje o žádosti oblastní kancelář LSC, která buď žádost schválí, nebo odmítne. Zároveň právní poskytovatel žadatele poučí o finančních kritériích vztahujících se na přiznání bezplatné právní služby.

Žádost o právní zastoupení a žádosti o ostatní druhy právních služeb je posuzována oblastní kanceláří LSC, která rozhodne, zda žádost schválí či odmítne. Žádost se posuzuje stejně jako všechny ostatní žádosti na základě finančního kritéria a kritéria skutkového („means and merit test“).

Okamžik poskytnutí právní služby

Právní zástupce či poradce poskytne²⁵ druh právní služby na základě žádosti až tehdy, pokud jí sám vyhoví, v ostatních případech v okamžiku, kdy oblastní kancelář LSC schválí, přizná a poskytne finanční prostředky na daný případ. Právní služby poskytnuté před pozitivním potvrzením žádosti nejsou hrazeny.

Pokud však je žadatel v naléhavé situaci, která má být právně řešena co nejdříve, může právní zástupce, či poradce požádat oblastní kancelář o právní zastoupení v případě nouze, které je poskytováno okamžitě a trvá až do doby, kdy o řádně podané žádosti rozhodne oblastní kancelář LSC. To je však podmíněno souhlasem žadatele, že bude spolupracovat s kanceláří na hodnocení své finanční situace a že uhradí příspěvek, který mu bude vyměřen (v případě příspěvkových právních služeb).

Nepřiznání nároku na právní pomoc a opravné prostředky²⁶

Žádost o právní pomoc nebo právní pomoc u soudu, o jejímž přiznání rozhoduje poskytovatel právních služeb, může být odmítnuta bez udání důvodu. Pokud oblastní kancelář požádá o odůvodnění rozhodnutí, poskytovatel musí důvod uvést. Není další opravný prostředek.

Pokud byla žádost o právní zastoupení oblastní kanceláří odmítnuta, oznámí toto rozhodnutí i s odůvodněním žadateli. Ten má pak právo se do 14 dnů od oznámení rozhodnutí odvolat k výboru pro financování (Funding review committee), který posoudí žádost jako celek. Výbor však nemá

²² srov. <http://www.legalservices.gov.uk/civil/forms.asp>.

²³ pouze takového právního zástupce, který má smlouvu s LCS.

²⁴ v případě schválené rodinné pomoci je věcně a místně příslušná londýnská kancelář LSC.

²⁵ srov. http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_aid/legal_aid_eng_cs.htm.

²⁶ srov. http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_aid/legal_aid_eng_cs.htm.

možnost rozhodovat, zda je odvolání oprávněné či ne, může však vydat konečné rozhodnutí o některých aspektech žádosti, např. beznadějnosti právního sporu. Rozhodnutí o odvolání zůstává v rukou oblastní komise LSC a vůči němu není v rámci LSC dalšího opravného prostředku. Toto rozhodnutí však lze napadnout v rámci soudního přezkumu. Obdobná procedura existuje i v případě žádosti o schválenou rodinnou pomoc.

Majetkové a příjmové kritérium (Means test)

Vyhovění žádosti žadatele, jak už bylo zmíněno, je podmíněno splněním dvou druhů kritérií. Jedním druhem je příjmové a majetkové kritérium (tzv. means test). LSC bere v úvahu jak měsíční příjem, tak majetek, kterým žadatel disponuje, např. zůstatky na účtu, cenné papíry, nemovitosti (neuvažuje se ta, ve které žadatel bydlí, pokud její hodnota nepřesahuje částku 100 000 GBP, přesahující částka se započítává do částky směrodatné pro hodnocení, svoji roli také hraje hypotéka a výměr je tímto počítán složitěji).

Příspěvkové a bezpříspěvkové právní služby

Právní služby jsou rozděleny podle toho, zda jsou tzv. bezpříspěvkové nebo příspěvkové. **Bezpříspěvkové služby** jsou na základě splnění podmínky přiznány a poskytnuty, v opačném případě poskytnuty nejsou. U **příspěvkových služeb** jsou kritéria pro přiznání a poskytnutí služby odstupňována a to od hranice bez povinnosti poskytovat příspěvek, přes pásmo kritérií, ve kterém se hradí část nákladů právních služeb (příspěvek) až po limit, nad který již není právní služba přiznána.

Mezi **bezpříspěvkové služby** patří: právní pomoc, právní pomoc u soudu, právní zastupování ve věcech azylu a uprchlictví, pomoc s mediací a rodinná mediace. Naopak do skupiny **příspěvkových** patří právní zastupování ve specifických rodinných řízeních a právní zastupování v oblastech, které nejsou pokryty výše uvedenými **bezpříspěvkovými** právními službami.

Zachycení právní úpravy kritérií

Daná majetková kritéria a způsoby výměrů pro jednotlivé právní služby jsou upraveny v Community Legal Service (Financial) Regulations 2000. Tento právní předpis již byl podstatně novelizován v roce 2001 a převládá snaha o zjednodušování a zefektivňování vyměřování a přiměřenosti kritérií. Jednotlivá kritéria jsou pravidelně aktualizována s přihlédnutím k vývoji. Vydává je Lord Chancellor na základě čl. 7 a 10 Access to Justice Act 1999.

Obecně žadatelé, kteří pobírají sociální podporu nebo příspěvek v nezaměstnanosti, mají nárok na právní pomoc a pomoc u soudu, stejně tak mají nárok na bezplatné zastupování právním zástupcem. Nárok na právní pomoc je podmíněn splněním dvou majetkových kritérií – limitu hrubého příjmu a čistého jmění. Aby mohla být poskytnuta právní služba jakéhokoliv typu, musí být měsíční hrubý příjem max. 2435 GBP a méně.²⁷ Jiné podmínky platí pro rodiny s více jak 4 dětmi, např. u 7 členné rodiny je 2640 GBP, u 8 členné 3255 GBP. V případě žadatele, kterému je poskytován příspěvek na základě Immigration and Asylum Act 1999,²⁸ je příjmové kritérium splněno automaticky pro právní služby v oblasti azylové a imigrační. Pro splnění druhého kritéria nesmí pro kontrolované právní zastupování v záležitostech azylové a imigrační politiky překročit 3000 GBP, pro všechny ostatní druhy služeb je stanovena jednotná hranice 8000 GBP. Systém, který upravuje tyto kritéria, však je mnohem složitější, odchylky existují u právních služeb v oblasti rodiny a rodinné mediace. V případech právního zastupování v soudním řízení týkajících se specifických rodinných záležitostí, může klient mít maximálně disponibilní příjem 289 GBP měsíčně, aby neplatil žádný příspěvek na tuto právní službu. Pokud přesahuje výši 426 GBP, platí příspěvek ve výši čtvrtiny výše překračující 426 GBP, od 427 do 565 GBP platí 35,25 GBP + třetinu částky překračující 426 GBP a od 566 do 672

²⁷ srov. Volume 2F (Financial Eligibility) of LSC Manual, 2F-003.

²⁸ srov. <http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1999/19990033.htm>.

GBP platí 81,60 GBP + polovinu přesahující 565 GBP. Tyto příspěvky jsou placeny měsíčně a vyměření jejich výše se provádí na počátku (při podávání žádosti) a počítá se kalendářní měsíc zpětně od podání žádosti a včetně dne, kdy byla žádost podána. Takže pokud byla podána žádost 9. prosince, doba pro výpočet příjmu se počítá od 8. listopadu do 9. prosince včetně. Při hodnocení finančních zdrojů se do čistého jmění nezapočítá majetek, který je předmětem sporu, ale zahrnují se příjmy, které z tohoto majetku plynou.²⁹

Co když se změní finanční situace žadatele v průběhu poskytování služby

Může se stát a stává se, že klientovi se v průběhu poskytované právní služby v rámci CLS změní jeho finanční situace. V tom případě musí příjemce služby ihned tuto skutečnost oznámit oblastní kanceláři LSC, která přehodnotí tyto změněné okolnosti a rozhodne o zvýšení nebo snížení příspěvku na poskytovanou službu, případně ji může úplně odebrat. K odebrání také může dojít, pokud kancelář LSC dojde k názoru, že ji příjemce využívá nevhodně. Před tím, než ji odebere, dá klientovi příležitost, aby obhájil své právní kroky. Pokud byla právní služba oblastní kanceláří odebrána, je možné se proti tomuto rozhodnutí odvolat k nezávislému výboru právníků.

Zkoumání skutkové podstaty – oprávněnost (tzv. merit test)

Žádost o poskytnutí právních služeb musí být přezkoumána nejen po stránce finančních možností žadatele, ale také z hlediska skutkového. Tímto se předchází případům, kdy se žadatel domáhá poskytnutí právních služeb placených z veřejných prostředků ve sporu, ve kterém má malou šanci na úspěch, nárok je zjevně neoprávněný či chce zdržovat oprávněný výkon práva. Komise se snaží zjistit, zda by si klient byl ochoten sám, i přes omezené prostředky, financovat náklady na řízení, hodnotí jeho přístup k jiným zdrojům financování, zohledňuje veřejný zájem, porovnává přínos sporu a jeho náklady. Kritéria, podle kterých LSC provádí tzv. merit test, jsou stanovena v kodexu financování.³⁰

V čem nelze právní služby získat

Právní služby nelze poskytovat jiným subjektům než fyzickým osobám, nelze ji získat u všech právních problémů, ale pouze u těch, které nebyly vyloučeny Access to Justice Act 1999.³¹ Vyloučení je taxativní a patří mezi ně pomluva, pohraniční spory, majetkové převody, závěti a její sepsování, právní problematika svěření, zranění osoby, škoda na majetku způsobená nedbalostí (nepatří zde však nedbalost ze strany léčebného zařízení), spory z práva obchodních společností či partnerství a konečně spory vyplývající z výkonu podnikání. Právní služby není možné poskytovat u případů mimo Anglii a Wales, avšak nejsou vyloučeny, pokud byl případ postoupen Evropskému soudnímu dvoru.

Kontrola kvality a QM (Quality Mark)³²

Velmi důležitou oblastí působení LSC, která také podmiňuje uzavírání smluv s poskytovateli služeb je kontrola kvality služeb. Od roku 2000 poskytuje LSC v rámci CLS tzv. Quality Mark – neboli značku kvality (dále jen QM). Vládní iniciativa v zavedení této značky směřuje ke zdokonalení přístupu veřejnosti ke kvalitním informacím, právním službám a právní pomoci. Původní záměr byl takový, aby poskytovatelé právních služeb v rámci CLS byli držiteli této značky a tak, aby veřejnost měla zaručenou určitou kvalitu služeb, které jim bude v rámci CLS poskytnuta. Nicméně nyní tuto značku mají i subjekty – poskytovatelé, kteří sice poskytují právní služby, avšak nikoliv v rámci CLS. V dnešní

²⁹ formulářů pro finanční odhad je více druhů a nacházejí se na

http://www.legalservices.gov.uk/civil/forms/means_assessment.asp.

³⁰ srov. [http://www.legalservices.gov.uk/docs/cls_main/volume_3c_\(fc_guidance\)_r05.pdf](http://www.legalservices.gov.uk/docs/cls_main/volume_3c_(fc_guidance)_r05.pdf).

³¹ srov. Access to Legal Aid Act 1999, příloha 2.

³² další informace lze získat na http://www.legalservices.gov.uk/docs/quality_mark/stepbystep.pdf.

době má tuto značku kvality 10 000 poskytovatelů po celé Anglii a Walesu.³³ Existuje více úrovní QM: poskytování informací, všeobecná pomoc a specializovaná pomoc.³⁴ Požádat o přidělení³⁵ této značky může kterýkoliv subjekt působící v dané oblasti.

Podúrovně standardů QM

Dvě z těchto tří úrovní se dále dělí na další podúrovně, tzv. *sublevels*³⁶ a to „poskytování informací“, které zahrnuje standardy „svépomocná rada“ a „asistovaná rada“. Druhá, všeobecná pomoc zahrnuje úroveň kvality „všeobecná pomoc“ a „všeobecná pomoc případem“ (General Help with Casework).

Svépomocná rada má svůj obsah přímo v názvu. Jde o takový druh služby, který je závislý na vlastních možnostech jednotlivce obstarat si a mít přístup k veřejně dostupným informacím. Zahrnuje např. provozování internetových stránek, vydávání letáků a informačních brožurek, informační stánky, bezplatný přístup na internet v čekárnách, na poštách.

Asistovaná rada se od svépomocné rady liší v tom, že zaměstnanci poskytovatele přímo asistují klientům při vyhledávání informací. Nemusí jít o organizaci, která se zaměřuje pouze na tuto činnost, může jít např. o knihovnu, informační středisko. Pokud jsou vyhledané informace nedostatečné, zaměstnanci pomáhají vyhledat kontakt na poskytovatele právních služeb, který může podat další informace.

Všeobecná pomoc zahrnuje služby jako: pohovor s klientem a určení právního problému, poskytnutí rad, vysvětlení možností, doporučení dalších možných právních kroků klienta, asistování při vyplňování žádostí a formulářů a odkázání na jiného poskytovatele právních služeb. Poskytovatel může poskytovat buď všechny, nebo musí alespoň některé z nich, pokud žádá o značku kvality této úrovně.

Všeobecná pomoc se sociálními záležitostmi se týká služeb, mezi které patří jednání jménem klienta se třetí stranou, ať už po telefonu, osobně či písemně, zastupování jménem klienta, a také podpora a styk s klientem v průběhu řešení právního problému. Sociální záležitostmi v daných případech je bydlení, sociální dávky, nezaměstnanost, dluhy, obecné a spotřebitelské smlouvy a další. Aby poskytovatel mohl zažádat o tuto úroveň QM, musí splňovat podmínku tzv. 12 hodin (12 hour rule),³⁷ tzn., že musí mít alespoň jednoho pracovníka, který se věnuje po 12 hodin týdně oblasti (např. sociálním dávkám), ve které žádá o získání značky kvality.

Proces prověřování kvality služeb a obdržení značky kvality

Aby mohla být značka kvality jednotlivých úrovní poskytnuta, je nutno prokázat, že poskytovatel splňuje nároky na požadavky dané úrovně.

Doba, po kterou se prověřuje, zda poskytované služby mají kvalitu opravňující získání této značky, se pohybuje v rozsahu několika měsíců. Obsahem prověřování je vyžadování určitých dokumentů, návštěvy osob kontrolujících kvalitu, dohled nad výkonem služeb, finanční kontroly a další.³⁸ Pravidla pro udělování se řídí LSC Standardy, kritéria pro poskytnutí QM se liší podle jejich druhů. Například u kategorie „poskytování informací“ je provádění auditu plnění kritérií QM namátkové, zatímco u ostatních dvou kategorií je pravidelné, každoroční. Jak již bylo zmíněno výše, záměrem bylo, aby v rámci CSL byly subjekty držitelé QM a tedy, aby byla zajištěna vysoká kvalita služeb. I přestože není certifikace a uzavírání smluv spolu nijak právně spojeno, v praxi uzavření smlouvy mezi LSC a poskytovatelem právních služeb je fakticky podmíněno buď tím, že poskytovatel je držitelem QM nebo je v procesu prověřování. Ten, kdo nemá tuto QM či o ni nezažádal, má velmi nízkou šanci, že s ním LSC uzavře smlouvu o poskytování právních služeb.

³³ srov. Legal Aid in England and Wales: a short description.

³⁴ srov. http://www.legalservices.gov.uk/civil/how/quality_mark.asp#howwill.

³⁵ žádost o QM lze obržet na http://www.legalservices.gov.uk/docs/forms/QM_application_form.pdf.

³⁶ srov. http://www.legalservices.gov.uk/docs/quality_mark/stepbystep.pdf.

³⁷ srov. tamtéž, str. 8.

³⁸ srov. Legal Aid In England And Wales: A Short Description, str. 5 dále také http://www.legalservices.gov.uk/docs/quality_mark/stepbystep.pdf, str. 15.

Právní služby v trestních věcech („Criminal Defence Service“)

Komise pro právní služby zajišťuje poskytování právních služeb v trestních sporech, jak již bylo na začátku tohoto článku zmíněno. U poskytování právních služeb v trestních věcech platí obdobné principy jako u služeb v rámci CLS, pokud jde o vztah mezi LSC a poskytovateli právních služeb, kontrolování kvality a s tím spojené QM a svobody výběru poskytovatele právní pomoci. Rozdíly se objevují v rozhodování o přiznání právních služeb a kritérií, na kterých závisí. Lord Chancellor rozhoduje, jakým způsobem a v jakých intervalech budou finanční prostředky ze státního rozpočtu komisi poskytovány.³⁹

Právní služby jsou poskytovány od okamžiku výsledku na policejní stanici a po celý průběh trestního řízení. Záleží na CLS jestli okolnosti opravňují poskytnutí hrazené právní služby jednotlivci, který byl zatčen a držen ve vazbě, nebo i dalším jednotlivcům, kteří jsou souvislosti s ním také vyšetřováni.

V případě právního zastoupení rozhoduje soud prostřednictvím tzv. merit testu (též jinak interest of justice test). Základní kritéria pro posuzování jsou uvedena v žádosti žadatele, který musí vybrat relevantní okolnosti pro svůj případ opravňující poskytnutí právní služby. Pokud soud rozhodne o neudělení bezplatného právního zastoupení, žadatel se může odvolat. Pokud žadatel prošel merit testem nebo bylo vyhověno jeho odvolání, přistoupí se k *means* testu, kterým se zjišťuje, zda je žadatel finančně způsobilý k poskytnutí bezplatného právního zastoupení. Systém finančního postavení žadatele je podobný jako u CLS (navíc je automatické poskytnutí právní služby osobám mladším 16 let a 18 let s plnou školní docházkou, existence jednoduchého testu,⁴⁰ komplexního testu⁴¹ a vyšší limit pro příjem 3270 GBP). Splní-li žadatel jak *means* tak *merit* test, je mu uděleno bezplatné právní zastoupení, v opačném případě je žádost zamítnuta. Po skončení případu však soud⁴² může, pokud nejde o magistrátní soud a lze-li to po příjemci s ohledem na jeho finanční situaci spravedlivě požadovat, žádat uhrazení příspěvku v určité výši.

Public Defender Service^{43, 44}

V rámci CDS byl v roce 2001 zahájen projekt LSC, který byl nazván „Public Defender Service“ (služba veřejného obhájce, dále jen PDS). Základní myšlenkou, která byla již vyjádřena v pracovním návrhu "Modernising Justice" (z prosince 1998), je přímé zaměstnávání právníků Komise pro právní služby, kteří poskytují veřejnosti právní služby v trestních věcech. Právním základem je Access to Justice Act 1999. Struktura je tvořena šesti kancelářemi, v čele této služby je ředitel. Právní služby poskytované právníky jednotlivých kanceláří musí odpovídat minimálně požadavkům kvality, které jsou vyžadovány u smluvních poskytovatelů v rámci CDS. Záměrů této služby bylo vícero: 1) poskytovat služeb veřejnosti v rámci CDS na vysoké úrovni; 2) poskytovat co nejlepší příklad při uvádění ustanovení zákona⁴⁵ o CDS do praxe; 3) zajistit kvalitní právní pomoc v oblastech, které trpí nedostatkem poskytovatelů právních služeb v CDS; 4) zvýšit míru pochopení uvnitř vlády a dalších ministerstev v oblastech činnosti LSC pro otázky, kterým čelí právní zástupci v trestních věcech; 5) vzájemné sdělování zkušeností ze své činnosti se soukromými poskytovateli v rámci CDS, např.

³⁹ srov. Access to Legal Aid Act 1999, par. 18.

⁴⁰ srov. http://www.legalservices.gov.uk/criminal/getting_legal_aid/applying_the_simple_means_test.asp.

⁴¹ srov. http://www.legalservices.gov.uk/criminal/getting_legal_aid/applying_the_full_means_test.asp.

⁴² srov. Access to Legal Aid Act 1999, par. 17.

⁴³ další je v *Gaynor Ogden*. The Public Defender Service In England & Wales.

⁴⁴ srov. <http://www.legalservices.gov.uk/criminal/pds.asp#what>.

⁴⁵ srov. Access to Legal Aid Act 1999, par. 12.

zaváděním formulářů a nových systémů; 6) přijímat nové, vzdělávat a rozvíjet trestní právní zástupce na vysoké úrovni s ohledem na potřeby PDS, které zároveň navýší počet; 7) zlevnění celého systému poskytování právních služeb v CDS.

V tomto čísle Vám prostřednictvím rozhovorů představíme první dva subjekty, které se problematice státem zajišťované a bezplatné právní pomoci věnují. Jako první bude na naše otázky odpovídat vysoký představitel České advokátní komory, jako druhý pak ředitel Asociace občanských poraden.

Rozhovor s místopředsedou České advokátní komory

Česká advokátní komora (ČAK, Komora) je samostatnou profesní organizací advokátů v České republice. Vykonává samosprávu advokacie, organizuje výchovu koncipientů, další vzdělávání advokátů a kontroluje kvalitu služeb poskytovaných advokáty. Celkový počet aktivních advokátů je k srpnu tohoto roku 7880. Advokáti poskytují na základě procesních právních předpisů právní pomoc, která je hrazena státem, zároveň na základě § 18 zákona o advokacii poskytují bezplatnou právní pomoc v i mimo soudní řízení, ta je však hrazena pouze Komorou. Zde vám přinášíme rozhovor na téma BPP s JUDr. Michalem Račokem, místopředsedou ČAK.

Jaký je podle Vás dnešní stav bezplatné právní pomoci v České republice?

Bezplatná právní pomoc je u nás velmi nesystematická a roztržitá ve mnoha procesních právních předpisech. Některé jsou v občanském soudním řádu, trestním řádu, zákoně o ústavním soudu a určitá úprava je podle mého obsažena i v azylovém zákoně. Část bezplatné právní pomoci je také financována z rozpočtové kapitoly vyčleněné Ministerstvu spravedlnosti, část z Ministerstva vnitra a navíc není zákonem podchyceno, podle čeho rozhoduje soudce, když hodnotí matkové poměry žadatele.

Jak si tedy představujete bezplatnou právní pomoc v ČR?

Touto odpovědí je návrh zákona o bezplatné právní pomoci. Srpnové číslo Bulletinu Advokacie se mimo jiné věnuje právě jemu.

Ano, v něm zmiňuje ministr spravedlnosti JUDr. Jiří Pospíšil připravený návrh zákona. Je tento návrh zákona totožný s návrhem⁴⁶ z roku 2003, který nakonec nebyl prezentován, anebo jde o nový návrh?

Jde o ten samý návrh. Značnou iniciativu zde vyvinula ČAK, která návrh připravila. Za ČAK jsem se na tomto návrhu také podílel.

Nicméně stejně jako v roce 2003, i dnes není zákon zatím dán do dalšího legislativního procesu, z důvodu prozaických – fiskálních.

Bohužel. Já si však myslím, že fiskální důvody zde přímo roli hrát nebudou.

Proč myslíte?

Zákon určil rozpočet, který by mohl být stejně vysoký jak dnes. Rozpočtové nároky by se tedy měnit nemusely. Pokud by bylo poskytováno více právní pomoci, než na kolik byl stanoven rozpočet, odměny by se poměrně krátily. Prý tento systém funguje v Rakousku, nicméně ten jejich zákon jsem neviděl.

---

⁴⁶ návrh zákona o zajištění právní pomoci v řízení před soudy a jinými orgány a v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie, o hrazení nákladů na právní pomoc státem a o změně některých zákonů (zákon o zajištění právní pomoci). Z něj byla pro legislativní proces nakonec ponechána pouze část, týkající se právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci EU, aby byla transponována směrnicí Rady 2003/8/ES, o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech.

Kdo má podle Vás mít tedy právo na bezplatnou právní pomoc?

Podle tohoto zákona půjde o řízení před obecnými soudy a to také ve správním soudnictví, v řízení o kasační stížnosti, před Ústavním soudem a ještě před některými dalšími orgány, které tento návrh zákona obsahuje. Na základě žádosti bude soud ustanovovat zástupce.

Co když však půjde o právní pomoc, která s řízením nesouvisí, či řízení ještě nezačalo?

Tak od toho tu je Komora (ČAK), tam si zajde a podá si žádost.

Kdo má být v tomto systému BPP hlavním poskytovatelem?

Advokáti, v některých dalších případech patentoví zástupci, notáři.

Dneska nejsou kritéria pro poskytování právní pomoci v procesních předpisech konkretizována, změní se na tom něco?

Ano, návrh zákona obsahuje podrobně stanovená příjmová kritéria⁴⁷ i meritní kritérium.⁴⁸

Jaký je základní princip poskytování právní pomoci podle tohoto návrhu?

Návrh stanovuje dvě fáze. První bych nazval právní pomoci a tu druhou bezplatnou právní pomoci. Nechci se však vyjádřit nevhodně. V první fázi je každému, kdo o to požádá, poskytnuta právní pomoc. V té druhé je rozhodováno o tom, zda tato právní pomoc bude hrazena státem, nebo si ji zaplatí žadatel. Žadatel může být až tři roky od poskytnutí právní služby vyzván k jejímu uhrazení v případě, že se změní jeho příjmové, majetkové poměry.

Počítá se se změnou kontroly kvality poskytované právní pomoci?

Nikoliv, kárná pravomoc Komory by zůstala zachována.

Takže se přímo neuvažovalo o jiných subjektech poskytujících právní pomoc, nebo o jiném systému, např. anglickém?

Domnívám se, že tento systém je dostatečně tradiční. Bude vyhovovat našim podmínkám. Fungovat by měl.

Děkuji za rozhovor.

Rozhovor s ředitelem Asociace občanských poraden

Asociace občanských poraden (dále jen Asociace) je nestátní nezisková organizace, založená v roce 1997, která zastřešuje a podporuje činnost občanských poraden, které jsou jejími členy. Má celkem 38 členských poraden, které spolu se svými detašovanými pracovišti fungují v 55 městech České republiky.⁴⁹

Občanské poradny mohou být zřizovány při nestátních neziskových organizacích za účelem pomoci lidem při řešení jejich tíživých životních situacích. Členské poradny Asociace poskytují pomoc celkem ve mnoha oblastech a to: sociální dávky, sociální pomoc, bydlení, pojištění, pracovní právní vztahy a zaměstnanost, majetkoprávní vztahy a náhrada škody, finanční a rozpočtová problematika, rodina a mezilidské vztahy, zdravotnictví, školství a vzdělávání, ekologie, právo životního prostředí, ochrana spotřebitele, základy práva ČR, právní systém EU, občanské soudní řízení, veřejná správa, trestní právo, ústavní právo.

⁴⁷ Návrh zákona o zajištění právní pomoci, § 13 odst. 1, nedosahuje-li čistý průměrný měsíční výdělek účastníka za posledních dvanáct měsíců alespoň jeden a půl násobku minimální měsíční mzdy stanovené podle zvláštních právních předpisů, nemá-li účastník ani jiný majetek dostatečný k tomu, aby uhradil odměnu a náhradu hotových výdajů zástupce a nemůže-li být jejich náhrada zajištěna ani v rámci plnění vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí nebo vyživovací povinnosti mezi manželi, zaplatí odměnu zástupce a nahradí jeho hotové výdaje zcela nebo z části stát.

⁴⁸ Tamtéž, § 4odst. 1, zástupce nelze ustanovit: v občanském soudním řízení nebo v soudním řízení správním, jde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

⁴⁹ Informace uvedené o Asociaci byly získány jak na internetových stránkách <http://www.obcanskeporadny.cz/>, tak byly poskytnuty prostřednictvím interview.

Poskytování právní pomoci

Právní pomoc je poskytována bezplatně bez ohledu na příjmovou situaci klientů. Podmínkou je, že se klient nachází v tíživé životní situaci a obrátí se na některou z poraden. Poradny se pohybují v oblasti odborného sociálního poradenství, poskytují klientovi ucelenou sociálně právní pomoc, která je spojena s citlivým přístupem ke klientovi, ale také snaží se mu ukázat, jak by měl sám řešit svůj problém v budoucnu, kdyby znovu nastal. Jsou mu vysvětleny všechny možnosti a jejich následky. Důležitým aspektem je emocionální podpora. Atmosféra rozhovorů klienta s poradcem je důvěrná a klient by měl s pocitem důvěrnosti také odcházet. V případě, že poradna není schopna klientovi v dané otázce pomoci, odkáže ho na jiného kvalitního poskytovatele právní pomoci, který je mimo Asociaci.

Kontrola kvality

Poradny fungují systémem režimu kvality, který nastavuje Asociace. Ten vychází z pojetí standardu kvality v sociálních službách podle zákona o sociálních službách. Občanské poradny se podle zákona⁵⁰ řadí do služeb odborného sociálního poradenství, zejména ohledně práv a povinností lidí, kteří jsou v nepříznivé životní situaci.

Existují tedy 2 způsoby, kterými se kontroluje kvalita poradnami poskytovaných služeb.

Jedním z nich je interní kontrola režimu kvality, pro který má Asociace vytvořené podrobná pravidla.⁵¹ Kontrola na základě těchto pravidel probíhá každé dva roky. Sleduje u jednotlivých poraden, zda se kritéria daří plnit. Tato kontrola je vícefázová. Nezávislý externí tým nejprve hodnotí, jak se jednotlivým poradnám daří naplňovat jednotlivá kritéria. Poradny jsou ohodnoceny a podle hodnocení je poskytována podpora pomáhající odstranit případné nedostatky. Následuje kontrola toho, jak se podařilo odstranit nedostatky. Tato kontrola kvality je navázána na zákonné požadavky, které vynucuje zákon o sociálních službách. Pokud poradna bude i přes poskytnutí podpory vykazovat závažné nedostatky, může být podmínečně vyloučena z Asociace.

Nezávisle na předchozí kontrole kvality na základě zákona o sociálních službách. Tuto inspekci provádí inspekční tým složený minimálně ze 3 osob, z nichž alespoň jedna musí být buď zaměstnanec krajského úřadu, nebo ministerstva práce a sociálních věcí. Na základě zjištěných nedostatků inspekce informuje příslušný registrující orgán, který může uložit sankci v rozmezí peněžité pokuty až odnětí oprávnění k poskytování sociálních služeb.

Financování

Financování Asociace se odlišuje od financování poraden, které jsou jejími členy. Asociace spolupracuje s Ministerstvem pro místní rozvoj v problematice bydlení, její poradny poskytují poradenství v této problematice. Část financí poskytuje také Ministerstvo průmyslu a obchodu pro oblast ochrany spotřebitele, ve které členské občanské poradny poskytují rady. Některé projekty jsou financovány z Evropského sociálního fondu a Ministerstvem práce a sociálních věcí. Asociace také získává prostředky z členských poplatků jednotlivých poraden a z poplatků za služby, které poradnám od určité úrovně poskytuje. V neposlední řadě se na financování podílejí i soukromí dárci, např. společnost Feron, součástí příjmů je i zisk z pořádání vzdělávacích akcí a poskytování konzultací jiným subjektům.

Jednotlivé poradny jsou, jak již bylo zmíněno výše, financovány odlišně. Finančně je podporují jak ministerstva (práce a sociálních věcí, průmyslu a obchodu), tak evropské fondy a místní územní samosprávy, nadace a fyzické osoby.

O tématu bezplatné právní pomoci s námi mluvil Mgr. Hynek Kalvoda, ředitel Asociace občanských poraden.

Jaký je Váš názor k stávající situaci v oblasti bezplatné právní pomoci?

Mělo by se to změnit, nynější právní pomoc v České republice je nesystematická, jak v kvalitě poskytované bezplatné právní pomoci, tak v podpoře státu bezplatné právní pomoci, subjekty ji

⁵⁰ srov. zákon o sociálních službách.

⁵¹ srov. systém řízení kvality, <http://www.obcanskeporadny.cz/content/view/93/105/>.

poskytují v různé kvalitě, nechci se zde nikoho dotknout, nemám ani tak na mysli neziskové organizace. Stát by měl přistoupit k popsání a zhodnocení dosavadního stavu a odrazit se od něj k dalšímu stavu a určit, kdo všechno by měl BPP poskytovat, aby byl v co největší kvalitě.

Který subjekt by měl v budoucnu hrát hlavní roli v oblasti BPP, pokud má vůbec hrát některý ze subjektů hlavní roli?

Podle mě by se měl rozšířit okruh pozitivně vymezených subjektů, který by měl poskytovat BPP. Dá se diskutovat o tom, jestli se mají vymezení oblasti, ve kterých jednotlivé subjekty mohou tuto právní pomoc poskytovat. Zda by měli ve větší míře zastupovat advokáti – to je věc diskuse. Celkově se domnívám, že by okruh subjektů, který poskytuje právní pomoc, měl být širší. Některá právní pomoc v určitých oblastech práva není kvalitativně vhodná, nedostává se jí celkového řešení problematiky.

V dnešní době je právní pomoc spojená s řízením civilním a trestním, ale co třeba před řízením, kdy se žadatel teprve rozhoduje přistoupit k vynucení svých práv cestou soudní či správní?

To by mělo být věcí diskuse, kdo bude poskytovat tu kterou pomoc. Musí existovat konsensus a podložen argumenty, proč určitá profesní skupina smí poskytovat určitou BPP a jiná ne. Např. že zastupovat mohou jenom advokáti, ale nedávalo se na zastupování jiných subjektů v jiných řízeních. Nebo v oblastech, které pro tuto profesní skupinu (ČAK) nejsou tak zajímavé, protože nenesou pro ní žádný přínos. Např. uprchlíci. Ze zkušenosti víme, že je tendence poskytnout základní radu a pak dál přesunovat klienta do placených služeb, protože už dostal základní radu a teď se musí obrátit někam jinam.

Jak by mohlo fungovat financování v budoucím systému bezplatné právní pomoci a jaká kritéria by se měla pro poskytování BPP užít?

Je zde potřeba finanční podpory státu. Není to úplně věcí, která by byla na pořadu dne, jestli to bude například dotací. Určitě by bylo užitečné, pokud by se od určité úrovně složitosti, od určitého stupně právní pomoci zavedly motivační poplatky. Spíše v řádu stokorun na hodinu, tak aby pomáhal dofinancovat systém a pomohl prokazovat, že služba není nadužívána. Objevuje se totiž kritika takových služeb podporovaných státem, které jsou pro klienta zdarma, neboť tyto služby mohou být nadužívány a zneužívány. Myslím si, že by to mělo být navázané na určitou kvalitu poskytovaných služeb.

Jak si představujete úpravu kontroly kvality bezplatné právní pomoci?

Pokud by se systém kontroly kvality od nás rozšířil (např. zákonem o bezplatné právní pomoci) i na ostatní subjekty, tak by se ukázala efektivnost vynaložených peněz jak státních, tak žadatele o právní pomoc. Eliminovat by se přístup, že člověk dostane pomoc pouze v rámci 5 až 10 minut a klient tomu někdy ani pak nerozumí, bojí se zeptat, protože si připadá trapně, nebo trpí přirozeným ostychem. Pomoc by musela být poskytnuta v určené míře a kvalitě. Systém řízení kvality může umožnit nastavit, aby ji dostal v určitém rozsahu a určité kvalitě. Nedá se poskytnout za 5, 10 nebo 15 minut.

Děkuji za rozhovor.

V tomto čísle Bulletinu jsme také zamýšleli uvést postoj Ministerstva spravedlnosti ČR k budoucí právní úpravě systému bezplatné právní pomoci u nás. Ministru spravedlnosti byly zaslány otázky, na které nám nebyly zatím poskytnuty odpovědi, protože v současné době Ministerstvo koncepci budoucí úpravy BPP nemá k dispozici. Ministerstvo však sdělilo, že v současnosti činí kroky, aby nová koncepce týkající se této problematiky, vznikla.

Bulletin Bezplatné právní pomoci 2/2008**Redakce:**

Příprava článků: Theodor Klán

Korektura: PhDr. Kateřina Kloubová, Mgr. Jan Kratochvíl

Příprava bulletinu: Theodor Klán

E-mail: pravnipomoc@pilaw.cz

Tel.: +420774651728

Bulletin Bezplatné právní pomoci vychází každé dva měsíce, je registrován u Ministerstva kultury ČR pod evidenčním číslem MK ČR E 18546, vydává: Public Interest Lawyers Association, Převrátilská 330, 390 01 Tábor, IČ: 26640783.

